

İKİNCİ EVLİLİĞİ VE YARATTIĞI TEPKİLER

ATATÜRK'ÜN MANEVİ KIZI ÜLKÜ

rıfat n. bali

"Türk" kavramı, "Türk etnisitesi ve İslam dininin bileşimi" olarak kabul edilmesi nedeniyle gayrimüslim yurttaşları kapsamamış, "gayrimüslim" kavramı da "yabancı" kavramı ile özdeşleştirilmiştir. "Azınlıklar-toplum-devlet ilişkileri" üçgeninde azınlıkların en çok dile getirdikleri şikâyet, "Türk" olarak görülmemektir. Bu tasvir edilen durumun trajikomik bir örneği, Atatürk'ün manevi kızı Ülkü Çukurluoğlu'nun 23 Ağustos 1962 günü yapacağı ikinci evliliği olacaktır. Bunun nedeni de Ülkü Hanım'ın ikinci eşinin Musevi olmasıydı.

Ülkü Çukuroğlu ve eşi Yeşua Bensusen ile gerçekleştirilen söyleşiden bir kare. Gazetenin bu röportaj için attığı başlık, "Ülkü 'Bu İzdivacı' Normal Görüyormuş" idi.

Hürriyet, 27 Ağustos 1962

Gayrimüslim yurttaşlar, Lozan Antlaşması'nda kullanılan tabirle azınlıklar, cumhuriyet dönemi yaşamlarında sürekli, vatandaşlık anlamında "Türk" kabul edilmeyi talep etmişlerdir. Ancak "Türk" kavramı, gerek toplum ve gerekse siyasi ve entelektüel seçkinler nezdinde "Türk

etnisitesi ve İslam dininin bileşimi" olarak kabul edilmesi nedeniyle gayrimüslim yurttaşları kapsamamış, "gayrimüslim" kavramı da "yabancı" kavramı ile özdeşleştirilmiştir. Günümüzde dahi "azınlıklar-toplum-devlet ilişkileri" üçgeninde azınlıkların en çok dile getirdikleri şikâyet,

"Türk" olarak görülmemektir. Tasvir edilen bu durumun trajikomik bir örneği, Atatürk'ün manevi kızı Ülkü Çukurluoğlu'nun 23 Ağustos 1962 günü yapacağı ikinci evliliği olacaktır. Bunun nedeni de Ülkü Hanım'ın ikinci eşinin Musevi olmasıydı.

JENİ SABAH gazetesinin haberi

Ülkü Çukurluoğlu'nun ikinci kere evlendiğine dair ilk haber, nikâh gününün ertesinde *Jeni Sabah* gazetesinde yer aldı. Gazeteye göre Ülkü Hanım'ın ikinci eşi Yeşua Bensusen 1.90 boyunda, sarışın bir gençti. Babası bir yağ tüccarıydı. Ankara Yedeksubay Okulu'nda eğitimini yaptıktan sonra kura ile İzmit'e tayin edilen ve askerlik hizmetini burada bitiren Yeşua Bey Paris'e gidecek ve üç yıl burada kalacaktı. Daha sonra İstanbul'a dönen Yeşua Bensusen babasıyla birlikte ticaret yapmaya başlayacak, Nişantaşı ve Şişli sosyetesinde yakışıklılığıyla tanınacaktı. Fethi Doğançay ile evli olan iki çocuk annesi Ülkü Hanım, Yeşua Bey ile 1962 yılının şubat ayında tanışacak, cazibesine kapılacak ve onunla evlenmeye karar verecekti. Yeşua Bensusen'in ailesi de Ülkü Hanım'ın boşanmaya karar vermesi ve kara-

rını yerine getirmesiyle birlikte bu izdivaca itiraz etmeyecekti.¹

23 Ağustos 1962 günü kıyılacak olan nikâh önce Yaşar Bensusen'in yaşadığı dairede yapılması tasarlanmışsa da gazetecilerin sokağı ve apartmanı ablukaya almaları yüzünden bir aile dostunun evinde yapılacaktı. Ancak buna rağmen *Yeni Sabah* gazetesinin muhabirleri ve fotoğrafçıları yeni evlin çiftin peşini bırakmayacaklardır. Bunun üzerine Yeşua Bensusen gazetecilere "Hayır kardeşim nikâhlanmadık. Belki sizin yüzünüzden nikâhımız yapılmayacak. Saadetimizle oynuyorsunuz," sözleriyle tepki gösterecek, daha sonra nikâhlandıklarını kabul edecek, balayına çıkmaya niyetleri olmadığını, din meselesinin önemli olmadığını ve adını da "Yaşar Bensu" olarak değiştirdiğini bildirecekti.²

Yeni Sabah gazetesini ilk haberinden iki gün sonra yayınlacağı ikinci bir haberinde evliliğin "yurtta derin tepki yarattığı"nı ve gazeteye gönderilen telgraflarda "bu izdivaçtan duyulan üzüntünün dile getirildiğini" yazacaktır.³ Tepkiler bu kadarla kalmayacak, Milli Türk Talebe Birliği ve Mustafa Kemal Derneği üyeleri de bu evliliği protesto edeceklerdi. Her iki dernek "Atatürk'ten Ülkü'ye intikal eden bütün hakların kendisinden alınmasını ve Atatürk'ün Ülkü ile olan bağlarına ait okul kitaplarında geçen kısımların çıkartılmasını," isteyeceklerdi.⁴ Mustafa Kemal Derneği başkanı Muhtar Kumral, "Atatürk'ün

Yeşua Bensusen ile evlenen Atatürk'ün manevi kızı ÜLKÜ Bensusen, atanmasından önceki... (1962, 23 AĞUSTOS)

Ülkü'nün eşi: «Ben de Türk vatandaşım»

Atatürk'ün manevi kızı ÜLKÜ'nün Musevi genç Yeşua Bensusen ile evlenmesi yurtta derin tepki yarattı. Memleketin müstebit il ve devletlerinden ganimetler büyük ölçüde gelmiştir. Bu topraklarda, ÜLKÜ'nün yaptığı izdivaçta balayın olduğu belirtilmektedir. ÜLKÜ'nün eski kocası Kocası Fuat Doğancağı da verdiği demeçte, onun karısının evliliği karşısında sadece şahsî haklarının ihlali olmadığını ve onun için şükrettiğini belirtmiştir.

Diğer taraftan ÜLKÜ'nün evliliği ile ilgili olarak yurtta bilhassa verilecek kararların önemini ve bu bağlamda bu izdivaçta görülmüşleri belirtildiği belirtilmektedir.

(Devlet gaz. 4. s. 1-40)

«Türkiye'de artık yasak»

Yeni Türkiye Cumhuriyeti Cumhuriyeti, Atatürk'ün manevi kızı ÜLKÜ'nün Musevi genç Yeşua Bensusen ile evlenmesiyle ve evliliğiyle ilgili olarak yurtta bilhassa verilecek kararların önemini ve bu bağlamda bu izdivaçta görülmüşleri belirtildiği belirtilmektedir.

(Devlet gaz. 4. s. 1-40)

manevi kızının bir Yahudi genciyle evlenmesi bütün Türk halkında kuvvetli bir memnuniyetsizlik yaratmıştır. Bizler bunu protesto ediyoruz. Atatürk'ün kızını örnek alan birçok genç kız yabancı gençlerle evlenme arzusu göstermektedirler," sözleriyle evliliği telin edecekti. Taşradan İstanbul'daki gazetelere gönderilen protesto mektuplarında, "Atatürk'ün kızı ve Yahudi kocası memleketten kovulmalı, vatandaşlıktan çıkarılmalıdır," diye yazılmaktaydı.⁵ Bu protestolara, yeni evli çiftin kalmakta

Gençlik Ülkü'yü protesto ediyor

M. T. T. Birliği Ülküye Büyük Atatürten intikal eden hakların alınmasını istiyor

Başyazı
Amerika Başkan Yardımcısının Gel si ve Türkiye..

ETKİN İZZET BİDİCİ

Amerika Cumhurbaşkanı Yardımcısı Paul Hoffman'ın bu hafta Türkiye'ye gelmesiyle ilgili olarak, Amerika Başkanı Lyndon B. Johnson, Ankara'da ve sonrasında Türk Hükümeti ve halk tarafından büyük karşılamalarla karşılanmıştır. Türkiye halkının gösterdiği ilgi ve saygıya karşılık, Başkan Yardımcısı Hoffman, Amerika'da ve İstanbul'da yaptığı konuşmalarında, Türkiye halkına ve Atatürk'e büyük saygılarını ve takdirlerini bildirmiştir.

Başyazı gençlik hareketinden alınmıştır.

Bu izdivaçta ÜLKÜ'nün, M. T. T. B. ve Mustafa Kemal Derneği tarafından evliliği protesto edildiği belirtilmektedir. Her iki derneğin de ÜLKÜ'nün evliliğiyle ilgili olarak, Amerika'da ve İstanbul'da yaptığı konuşmalarında, Türkiye halkına ve Atatürk'e büyük saygılarını ve takdirlerini bildirmiştir.

Nerede ihracatı teşvik tec Formaliteler yü; kaybolan döviz

Devlet yetkilileri, ihracatın önemi dikkate alınarak, ihracatın teşvik edilmesi ve ihracatın artırılması için gerekli tedbirlerin alınmasını istiyor.

olduğu Hilton Oteli'ne hizmet eden yirmi taksinin şoförü de katılacaktı.⁶ *Yeni Sabah* gazetesinin haberinin tepki yaratması üzerine Yeşua Bensusen gazeteye "kendisinin de Türk vatandaşı olduğunu, vatanî görevini şerefli Türk ordusunda yaptığını, memleketi için gerekirse kanını akıtabileceğini, her Türk genci gibi kendisinin de Atatürk'e son derece bağlı olduğunu ve içindeki Atatürk sevgisinin sonsuz olduğunu, Ülkü'yü sonsuz bir aşkla sevdiğini, Atatürk'ün hatırasını yaşatabilmek, Ülkü'yü mutlu kılabilme amacıyla elinden gelen bütün gayreti sarfedeceğini," beyan edecek ve gazetecilere "rica ederim bizimle fazla meşgul olmayın. Aile saadetimizi yıkacaksınız. Anadolu'da halk aleyhimize dönecek," diyecekti.⁷ Tepkiler üzerine Ülkü Hanım basına verdiği demeçte, "Ben bu evlenmeyi normal görüyorum. Atatürk de sağ olsaydı eminim normal karşılayacaktı. Zira hatırlıyorum, çocukluğumdan hatırlıyorum, O hep 'bu kız artist

Yeni Sabah, 26 Ağustos 1962.

Gece Postası, 38 Ağustos 1962.

İlk tepkiler

Ülkü Hanım'ın ikinci izdivacını Musevi bir genç ile yapması beklenmedik bir tepkiye yol açacaktı. *Gece Postası* gazetesini yazarlarından Kemal Onan tepkisini şu satırlarla dile getirecekti:¹¹

Türk Basını, Atatürk'ün Hatırası, Musevi Eş: "Takdir yine Allah'ın!"

Daha pek küçük yaşta iken Büyük Atatürk'ün kendine manevi evlât edindiği Ülkü... Bağrına bastığı, kucağında büyüttüğü Ülkü... Elinden tuttuğu, yanında taşıdığı Ülkü...

Tarihi vasiyetnamesinde 'nisbeti [bağlılığı] bana devam ettiği müddetçe' kaydıyle

kendisine maaş bağladığı Ülkü... Eski kocasının, 'Atatürk'ün manevi hatırası' diye vasıflandırdığı Ülkü...

Bu Ülkü, evlât sahibi olarak kocasından ayrıldıktan sonra bir Musevi ile evleniyor. Bu evlilik suç değil... Fakat Büyük Atatürk'e saygısızlıktır. Bundan hiç şüphe yok ki, Ata'nın ruhu muazzap olmuştur lazap görmüştür. Atatürk'ün hatırası, Atatürk'ün hatırasına saygısızlık göstermiştir. (...)

Eski kocası, Ülkü için "çok hassas"tı diyor. Atatürk'ün hatırasına saygı, hassasiyet bu ise diyecek yok doğrusu!...

Bu Ülkü, her şeyden evvel hiç kimseye nasip olmiyan mensubiyeti ile onun

hatırasına saygı gösterecekti. Bu noktada çok hassas olacaktı. Milyonların şadettiği ruhu tâzip etmeyecekti.

Eski kocası Ülkü'ye saadet temennisinde bulunuyor. Tâzip ettiği o ruh, o ruha saygısızlık, çocuklarını bırakarak yaptığı bu izdivaç onu mes'ut eder mi?

Bu izdivaçla Atatürk'e olan nisbetini kesen Ülkü, o tarihi vasiyetnamenin reddettiği bir insan oluyor. Şunu da kaydetmeden geçemeyeceğim: Ülkü'nün çok hassas olduğunu söylediği eski kocasının hassasiyetine de diyecek yok?

Takdir, umumi efkârın, efkâr hükmünü vermiştir. Takdir yine Allah'ın!... Ne diyelim. Allah taksiratını affetsin!...

Atatürk ve Ülkü, Ege Vapuru'nda, 1935.

yapacağım' derdi. Yaşadığı devrin zihniyetine rağmen bu şekilde düşünmesi O'nun nasıl geniş fikirli bir insan olduğunu göstermektedir. Bu sebeple evlenmemizin kötü bir tarafı yoktur," diye konuşacaktı. Yeşua Bensusen ise düzenlediği basın toplantısında şunları söyleyecekti:⁸

"Herkes sanki evlenmemiz bir suçmuş gibi bize bakıyor. Ben burada bir suç görmüyorum. Bilhassa önümüze Atatürk ve O'nun manevi hatırası çıkıyor. Atatürk'ün bize getirdiği ilkelere en büyüğü vicdan hürriyetidir. Hal böyle iken halk arasında kendimizi suçlu görüyoruz. 'Bu yaptığımız hakikaten suç mudur?' diye kendi kendimize soruyoruz. Atatürk acaba hayatta olsaydı tepki aynı mı olacaktı? Ben bir Türk vatandaşı olarak Ayşe'yi, Fatma'yı sevme hakkına sahip değil miyim? Ben bu hakkı kendimde görüyorum. Bunun için bir Türk kızını sevdim. Atatürk'e bağlılığımıza gelince. Eğer beni bir Musevi

olarak görüyorsanız, şunu derim: Atatürk bu memlekette azınlıkları korumuştur. Bu bakımdan O'na bağlılığım sonsuzdur. Şayet bir fark olarak görüyorsanız o zaman da Atatürk olmasaydı bu vatan kurtulamazdı. Bu sebeple ona bağlıyım."

Türkiye'den İsrail'e göç eden Yahudilere seslenen ve Tel Aviv'de yayınlanan *La Verdad* gazetesinin sahibi Yitzhak Yaeş konuya ayırdığı yazısında Atatürk'ün antisemit olmadığı, Çanakkale Savaşı'nda Yahudi askerlerin onunla birlikte savaştıklarını, savaştan sonra Atatürk'ün bu askerlere "çavuş" rütbesi verdiğini, özel doktoru Dr. Samuel Abravaya'nın Yahudi olduğunu, tek parti döneminde onu bağımsız milletvekili seçtiğini, Selanik'te geçirdiği çocukluk ve gençlik yıllarında Yahudilerle birlikte yaşadığını, vekillerine "Yahudi halkının ilk sözü 'şalom'dur (Sulh). Benim ilk sözüüm 'Sulh'tur. Sulh ve Şalom aynı sözlendir," diyen Atatürk'ün "iki kalp birbirini severse, birinin camiye diğerinin sinagoga gitmesi ne fark eder?" dediğini de belirterek yazısına şöyle son verecekti: "Büyük Atatürk şayet bugün hayatta olsaydı ve kızının bir Yahudi ile evlendiğini görseydi hiç pişman olmayacağına kesinlikle eminiz. Bugün Atatürk'ün yolunda olduğunu beyan eden bazı Türk cemiyetleri, kitleleri Yahudilere, özellikle Atatürk'ün kızı ile evlenen Yahudi gence karşı kıskırtmak için protestolarda bulunuyorlar".⁹

SONUÇ

Ülkü Çukurluoğlu'nun ikinci evliliği *Jeni Sabah*, *Hürriyet* ve *Gece Postası* gazeteleri tarafından sansasyonel bir şekilde aktarıldı. Bu aktarma şekli de bir yerde toplumun olumsuz tepki göstermesini tetikledi ve kıskırttı. Dönemin önemli gazetelerinden *Dünya*, *Cumhuriyet*, *Akşam*, *Milliyet*, *Tercüman*, *Son Havadis*, *Hergün* gazeteleri bu evliliği hiç haber yapmayıp ciddi ve sorumlu bir gazetecilik anlayışı sergilediler. Bu evliliğe karşı oluşan tepkinin en önemli nedeni, Yeşua Bensusen'in Musevi oluşu idi. Ancak başka etkenler de mevcuttu. *Son Posta* gazetesi

yazarı Tahir Tan bu değişik etkenleri şöyle dile getirmekte:¹⁰

"-Vayefendim, deniyordu. Atatürk'ün kızı nasıl olur da bir museviyle evlenmiş."

Bu sözlere ise Ülkü'nün kocasının verdiği cevap makul görülebilirdi.

- Ben Türk'üm, diyordu genç adam. Türk ordusunda askerlik görevimi ifa ettim. Ben kendimi Türk saydıktan sonra siz geri iter beni aranızda almazsanız ne yaparım?

Genç kocaya da haksızın denemezdi. Konuşması makuldü. Fakat duyulan infial esasen kendisine değildi. Olgunluk çağına geldiği bir sırada, Atatürk'ün manevî evlâdı sıfatını taşıyan bir kadının koca 2 çocuğunu ve kocasını bırakması, kendinden daha genç, dini kendi dininden ayrı birle evlenmesi garipti. Ülkü'nün bütün bunları bir kül olarak mütalâa etmesi gerekiyordu. Bahis konusu olan sadece kocasının dini değil, mânevî babasının lekesiz prestijiydi. Ne yazık ki o, yıllarca sonra pek de hoş olmayan bir olayla Atatürk'ün manevî kızı olduğunu hatırlatmıştı bize. Küçüklüğünde Türk'ün atası ile birlikte çekilen resimleri köylere kadar dağıtılan kız baba ve evlât sevgisinin sembolü sayılıyordu. Fakat şimdi, gazetelerin diline düşmek, kocasına olan sevgisini belirtmek ve nasıl tanıştıklarını, nasıl seviştiklerini anlatmakla ahlâk örneği olarak karşımıza çıktığı da hiç mi hiç iddia edilemezdi doğrusu."

Ülkü Hanım'ın ikinci evliliğinin yarattığı tepkiler cumhuriyetin ilanından 39 yıl sonra gayrimüslimlerin popüler kültürde ve toplum nezdinde halen "Türk" olarak kabul edilmediklerini göstermiştir. İlginç olan, bunun Atatürk'ün adının arkasına sığınarak yapılması ve bu karma evliliğin "Atatürk'ün mirasına ihanet" olarak algılanmasıdır. Günümüzde, yani cumhuriyetin ilanından 85 yıl sonra bile gayrimüslim yurttaşlar halen "yabancı" olarak algılanmaya devam edilmekteler.

rıfat n. bali

BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACI

dipnotlar

- 1 "Atatürk'ün manevi kızı bir Musevi ile evlendi", *Jeni Sabah*, 24 Ağustos 1962.
- 2 "Atatürk'ün manevi kızı bir Musevi ile evlendi", *Jeni Sabah*, 24 Ağustos 1962.
- 3 "Ülkü'nün eşi ben de Türk vatandaşıyım", *Jeni Sabah*, 26 Ağustos 1962.
- 4 "Gençlik Ülkü'yü protesto ediyor", *Gece Postası*, 28 Ağustos 1962.
- 5 Nissim Bueno, "Protestasyonlar kontra Yeuchua Bensusan", *La Verdad*, 5 Eylül 1962.
- 6 Kemal Kınacı, "Ülkü Bu İzdivacı Normal Görüyormuş", *Hürriyet*, 27 Ağustos 1962.
- 7 "Ülkü'nün eşi ben de Türk vatandaşıyım", *Jeni Sabah*, 26 Ağustos 1962.
- 8 Kemal Kınacı, "Ülkü Bu İzdivacı Normal Görüyormuş", *Hürriyet*, 27 Ağustos 1962.
- 9 Yitzhak Yaeş, "Ata türk i los judios", *La Verdad*, 7 Eylül 1962.
- 10 Tahir Tan, "Atatürk'ün Manevi kızı", *Son Posta*, 28 Ağustos 1962.
- 11 Kemal Onan, "Şu Ülkü!..", *Gece Postası*, 26 Ağustos 1962.